

ILMASTOTEOT NYT

Vuoden 2022 SKP:n edustajakokouksessa hyväksyttiin laaja ympäristöpoliittinen asiakirja (<https://skp.fi/asiakirjat/ymp-rist-kriisi-vaatii-pikaisia-ratkaisuja>). Siinä todetut ongelmat ja niihin esitettävät ratkaisut ovat edelleen ajankohtaisia.

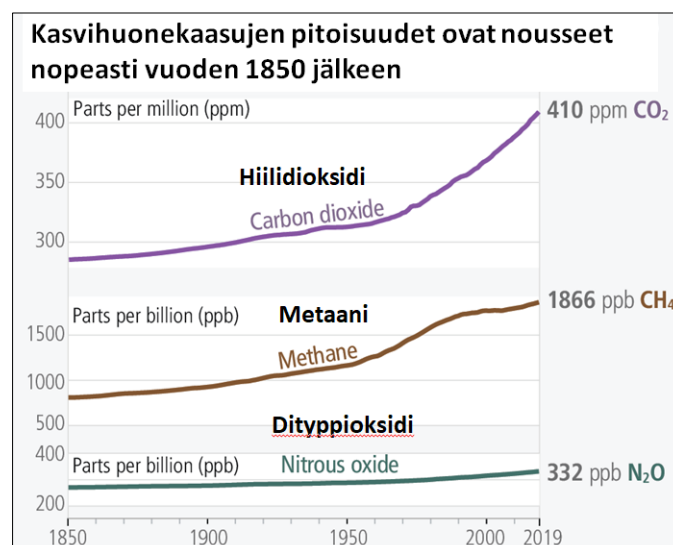
Tässä SKP:n ympäristöryhmän valmistelemassa asiakirjassa tuodaan esille tuoreita tutkimustuloksia ilmastoasioista hallitustenvälisen ilmastomuutospaneelin (IPCC) keväällä 2023 julkaistun raportin pohjalta sekä käsitellään lyhyesti Orpon hallituksen ohjelman ympäristökirjauksia. Asiakirjassa esitetään myös tavoitteita ja keinoja tarvittavien muutosten aikaan saamiseksi.

1 OTTEITA HALLITUSTENVÄLISEN ILMASTONMUUTOSPANEELIN (IPCC) RAPORTISTA

Maaliskuussa 2023 julkaistu IPCC:n kuudes arviointiraportti on luettavissa osoitteessa <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/>

1.1 Tilanteesta

- Maapallon pintalämpötila on noussut vuoden 1970 jälkeen nopeammin kuin minään muuna 50-vuotiskautena viimeisen 2000 vuoden aikana.
- Keskimääräiset vuosittaiset kasvihuonekaasujen päästöt ajanjaksona 2010 ... 2019 olivat suuremmat kuin minään aikaisempaan tiedossa olevana vuosikymmenenä.
- Vuonna 2019 ilmakehässä oli
 - hiilidioksidin pitoisuus suurempi kuin koskaan viimeisen 2 miljoonan vuoden aikana
 - metaanin ja dityppioksidin pitoisuus suurempi kuin koskaan viimeisen 800 000 vuoden aikana.

Kuva 1. Erityisesti hiilidioksidin määrä on kasvanut jyrkästi vuoden 1950 jälkeen.

1.2 Lämpenemisen seurauksia

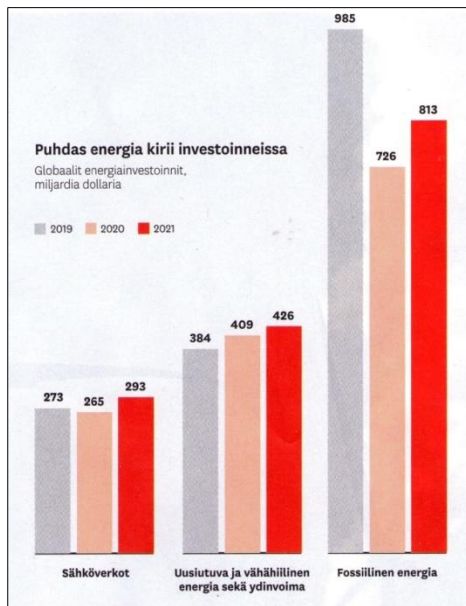
- Hellejaksot ovat lisänneet kuolleisuutta kaikilla alueilla.
- Erilaiset sairaudet ovat lisääntyneet.
- Korkeat lämpötilat, poikkeukselliset sääilmiöt sekä elinkeinojen ja kulttuurien menettäminen aiheuttavat psyykkisiä ongelmia.
- Sään ääri-ilmiöt aiheuttavat muuttoliikettä Afrikassa, Aasiassa sekä Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikassa ja monissa saarivaltioissa.
- Lämpeneminen muuttaa vesien kiertokulkua, jolloin monsuunisateet sekä hyvin märät ja hyvin kuivat jaksot muuttuvat.
- Jäätiköt pienenevät, merien pinnat nousevat, meret happamoituvat ja merien happipitoisuus pienenee.
- Trooppiset hirmumyrskyt yleistyvät ja voimistuvat ja kovia myrskyjä esiintyy muuallakin.
- Kuivuuskaudet yleistyvät ja seurauksena on alueiden kuivuminen (ongelmia maataloudelle ja karjanhoidolle) sekä isojen pensaikko- ja metsäpalojen yleistyminen.

1.3 Useat ekosysteemejä ja ihmisiä koskevat riskit lisääntyvät

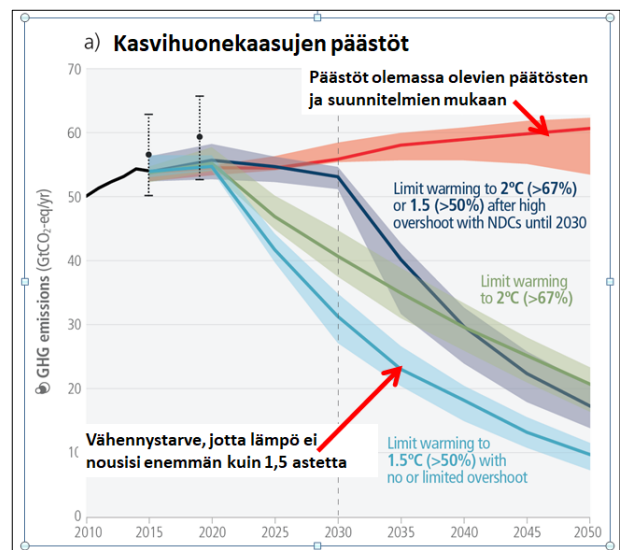
- Kuumuudesta johtuva kuolleisuuden ja sairastavuuden lisääntyminen.
- Tulvat rannikoilla ja alavilla alueilla.
- Luonnon monimuotoisuuden väheneminen maalla, makeissa vesissä ja merissä.
- Ruuan tuotannon vähentyminen joillain alueilla.
- Noin 3,3 ... 3,6 miljardia ihmistä asuu haavoittuvilla alueilla, joihin ilmastonmuutos vaikuttaa voimakkaasti (myrskyt, tulvat, kuivuus, puhtaan veden riittävyys, maataloustuotanto...).
- Jaksolla 2010 ... 2020 tulvien, kuivuuden ja myrskyjen aiheuttama kuolleisuus oli 15 kertaa suurempi haavoittuvilla alueilla vähän haavoittuviin alueisiin verrattuna.

1.4 Yritykset hillitä lämpenemistä ovat olleet riittämättömiä

- Vaikka päästöjä on joissakin kohteissa saatu vähennettyä, päästöjen kokonaismäärä kuitenkin kasvaa.
 - Tämä näkyy muuan muassa kuvassa 2. Vaikka Talouselämä-lehden kuvassa kehutaankin lisääntyviä investointeja puhtaaseen energiaan, kuviosta näkyy, että maapallon laajuisesti investoinnit fossiiliseen energiaan ovat edelleen kaksi kertaa suuremmat.
- Monissa maissa on pyritty päästöjen hillitsemiseen.
 - Energiatehokkuus on lisääntynyt, metsien hävittäminen on vähentynyt, uudet tekniikat vähentävät päästöjä.
- Vähennykset eivät riitä: Nykyisillä valtioiden ja yhteisöjen (mm. EU) lupauksilla ja vähentämissuunnitelmilla päädytään 3,2 asteen lämpötilan nousuun vuoteen 2100 mennessä (kuva 3).
- Useimmat toteutetut toimenpiteet ovat olleet irrallisia, vähäisiä, tietyille sektorille rajoittuvia ja epätasaisesti eri alueille kohdistuvia.

Kuva 2: Vuosina 2019 ... 2021 investoinnit fossiiliseen energiaan ovat edelleen kaksi kertaa suuremmat kuin investoinnit vähäpäästöiseen energiaan (Talouselämä 33/2022).

Kuva 3: Nykyisillä päätöksillä ja sitoumuksilla jäädään kauas tavoitteesta rajoittaa maapallon keskilämpötilan nousu 1,5 asteeseen tai edes 2,0 asteeseen (IPCC)

1.5 Tarvittavista toimenpiteistä

Toimenpiteillä on kiire

- Ilman välittömiä, tehokkaita ja oikeudenmukaisia vähentämis- ja sopeutustoimia ilmastonmuutos uhkaa yhtä enemmän ekosysteemejä, luonnon monimuotoisuutta sekä nykyisen ja tulevien sukupolvien elantoa, terveyttä ja hyvinvointia.
- Tällä vuosikymmenellä tehtävät valinnat ja toimenpiteet vaikuttavat nyt ja tuhansia vuosia eteenpäin.
- **Meillä on nopeasti sulkeutumassa oleva aikaikkuna, jonka aikana on mahdollisuus varmistaa elinkelpoinen ja kestävä tulevaisuus kaikille.**
- Kestävä ilmastokehitys edellyttää lisää kansainvälistä yhteistyötä.

Rahoitus on suunnattava ilmastonmuutoksen torjuntaan

- Maapallolla on riittävästi pääomaa tavoitteen saavuttamiseksi, mutta pääomaa ei käytetä ilmastotoimiin.
- Kuilu tarvittavien määrärahojen ja muutoksen hillintään ja sopeutumiseen käytettävissä olevien määrärahojen välillä kasvaa.
- Kuluvalla vuosikymmenellä tarvittaisiin 3 ... 6 kertaa nykyistä enemmän rahaa lämpenemisen rajoittamiseksi 2 ja 1,5 asteeseen.

On varauduttava suuriin muutoksiin

- Kunnianhimoiset tavoitteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi tarkoittavat suuria muutoksia ja joissain tapauksissa olemassa olevien talouden rakenteiden romahtamista.
- Muutokset koskevat eri maita eri tavoin.
- Haitallisia seurauksia voidaan lieventää taloudellisilla, rakenteellisilla ja hallinnollisilla muutoksilla.
- Joillain alueilla talous ja työllisyys ovat hyvin riippuvaisia fossiilisista polttoaineista.
 - Kestävään kehitykseen siirtyminen merkitsee suuria muutoksia.
 - Tarvitaan tukea talouden ja energiasektorin monipuolistumiselle.
 - Tarvitaan oikeudenmukaisten muutosperiaatteiden ja menetelmien huomioon ottamista.

2 ORPON JA PURRAN HALLITUS ASETTAA YRITYSTEN VOITOT YMPÄRISTÖN EDELLE

Ympäristökysymyksiä käsitellään erityisesti hallitusohjelman luvussa 7 *PUHTAAN ENERGIAN SUOMI*. Ohjelma kokonaisuudessaan löytyy osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/neuvottelutulos-hallitusohjelmasta-vahva-ja-valittava-suomi>

Tässä kohdassa 2 on muutamia esimerkkejä ohjelman ympäristö- ja ilmastovastaisista linjauksista (lihavoinnit ja kursivoinnit SKP:n ympäristöryhmä). Jo nämä esimerkit osoittavat, että Orpon hallituksen pikainen kaataminen on lähiajan tärkeimpiä tehtäviä.

2.1 Yritysten etua pidetään tärkeimpänä

Pari lainausta luvun 7 alussa kerrotusta visiosta kuvaavat tapaa, jolla ilmasto- ja ympäristökysymyksiä käsitellään:

*Hallitus sitoutuu vastaamaan päästövähennystavoitteisiin ja etenemään hiilineutraalisuustavoitteeseen ja sen jälkeen hiilinegatiivisuuteen siten, että se ei omilla päätöksillään tai politiikkatoimillaan nosta kansalaisten arjen kustannuksia tai **heikennä elinkeinoelämän kilpailukykyä**.*

*Hallitus suuntaa ilmastotoimia kustannustehokkuuden, teknologianeutraaliuden ja kestävästi **kannattavan liiketoiminnan** synnyttämiseen.*

2.2 Valvontaa puretaan

Hallitusohjelmassa on vahvana tavoitteena yritysten toimintaa säätelevien normien purkaminen. Tavoitteena on sekä ympäristöä että muitakin aloja koskevien lakien heikentäminen ja viranomaisvalvonnan ja muun säätelyn vähentäminen. Esimerkiksi työntekijöiden irtisanomista nykyisin koskevat tiukat ehdot halutaan poistaa työsopimuslaista.

Ympäristön suojelussa tärkeä rooli on ollut kansalaisten ja järjestöjen vapaaehtoisella valvonnalla. Nyt valitusmahdollisuuksia halutaan vähentää ja sääntelyä muutenkin purkaa. Ympäristöön vaikuttamista koskevia lupajärjestelmiä halutaan ”sujuvoittaa”. Tavoitteena on saada yrityksille nopeasti lupa ympäristön pilaamiseen väljillä lupaehdoilla.

Seuraavassa on joitain otteita hallitusohjelman ympäristökysymyksiä käsittelevästä luvusta 7:

- Hallitus sujuvoittaa luvitusta **karsimalla** päällekkäisiä valituskohtia.
- Luvituksen **sujuvuudesta** Suomen kilpailuetu
- Luvituksen **sujuvuus** on edellytys investointien syntymiselle
- Hallitus edistää mahdollisuutta aloittaa ympäristöluvan käsittely soveltuvien osin jo hyväksytyin kaavapäätöksen nojalla **odottamatta lainvoimaisuutta**.
- Viranomaisten keskinäisiä **valitusoikeuksia rajoitetaan** nopealla aikataululla
- Poikkeuksellisen tärkeiden hankkeiden kohdalla hallitus arvioi tarvetta säätää valtioneuvostolle mahdollisuuden yksittäistapauksissa siirtää käsittely normaalista poikkeavaan **nopeutettuun viranomaismenettelyyn**.
- Edistetään teollisuuspuistojen rakentumista, olemassa olevien teollisuuspuistojen kehittymistä, alueen teollisuuden uusiutumista ja laajentumista **kevennetyllä lupamenettelyllä**.

Luvanvaraisuus harmittaa oikeistopuolueita muutenkin. Esimerkiksi hallitusohjelman otsikon ”Sujuvoitetaan maankäytön ja rakentamisen sääntelyä” alla sanotaan mm. seuraavaa:

- Hallitus uudistaa maankäytön ja rakentamisen sääntelyä sekä **purkaa normeja**. Hallitus käynnistää maankäytön ja rakentamisen **sääntelyn keventämisen**,
- Hallitus uudistaa kaavoitus-, rakennus- ja ympäristölupaprosesseja koskevia valituskäytäntöjä siten, että **samasta asiasta voisi valittaa hallinto-oikeuteen vain kerran**.
- Selvitetään keinoja puuttua kaavoista ja rakennusluvista tehtyjen **valitusten määrään** ja nopeuttaa valitusten käsittelyä. Selvitetään esimerkiksi mahdollisuutta **tarkentaa valitusoikeuden edellytyksiä**.
- **Asetetaan viranomaiselle velvollisuus korvata luvanhakijalle viivästyksestä aiheutuneita kustannuksia**.
- **Kevennetään rakentamismääräyksiä**, jotta rakentamisen ja asumisen kustannusten kasvua saadaan hillittyä.

2.3 Metsät varataan metsäteollisuuden käyttöön

Metsät ovat tärkeitä hiilinieluja ja hiilivarastoja sekä välttämättömiä luonnon monimuotoisuudelle. Hallitusohjelmassa metsät kuitenkin nähdään vain metsäteollisuuden raaka-ainelähteinä. Jos jotain ympäristöön liittyviä toimenpiteitä mainitaan, muistetaan samassa yhteydessä mainita, että yhtiöitten lyhyen aikavälin etu on kuitenkin tärkeintä. Seuraavassa on muutamia otteita ohjelmasta:

- Maankäyttösektorin EU-velvoitteisiin vastaamiseksi tarvitaan vaikuttavia toimia, jotka ovat taloudellisesti järkeviä **eivätkä heikennä kotimaisen metsäalan toimintaedellytyksiä**.
- Jatketaan kestävyys- ja ulottuvuudet yhteensovittavaa metsätaloutta, joka huomioi ihmiset, **talouden** ja ympäristön yhteiskunnan kehittyessä. **Metsäalan kilpailukykyisestä** ja metsänomistajille kannustavasta toimintaympäristöstä pidetään huolta. **Metsien käyttöä ei rajoiteta**.
- Metsien hiilinieluista huolehditaan pitkäjänteisesti huomioiden vaikutusten hidas realisoituminen sekä **teollisuuden puun saatavuus**.
- Luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa on otettava aina huomioon myös vaikutukset sosiaaliseen ja **taloudelliseen** toimintaan.
- Turvataan huoltovarmuussyistä **polttoturpeen** saatavuus siirtymäkauden ajan.

2.4 Ympäristökatastrofi kaadetaan vähäosaisten niskaan

Erityisesti perussuomalaisten hallitusohjelmaan kirjaama maahanmuuton vastaisuus kytkeytyy ympäristökriisin kärjistämiseen, koska kapitalismin toimintalogiikkaan kuuluu ekologisten ja muiden katastrofien siirtäminen mahdollisuuksien mukaan maailmanjärjestelmän syrjäseutujen niskoille. Estämällä ympäristötuhoa, sotaa ja nälkää pakoon lähtevien hädänalaisten ihmisten maahanmuutto Suomeen ja Euroopan unioniin aitoja rakentamalla ja muilla esteillä tuhotaan tarkoituksella kapitalistisen järjestelmän kannalta hyödytöntä liikaväestöä.

3 KAPITALISTINEN JÄRJESTELMÄ ON ROMAHDUSVALMIS

Keskeinen kysymys on, onko kapitalistinen järjestelmä akuutisti romahtamassa, kun se on törmännyt luonnon asettamiin rajoihin, jotka kärjistävät yhteiskunnalliset ongelmat sellaisiksi, ettei se enää pysty romahtamatta niitä hallitsemaan.

Kapitalistinen talousjärjestelmä edellyttää luonnon rajatonta hyväksikäyttöä, jotta hallitseva eliitti (suurpääoma ja sen toimintaedellytykset turvaava eliitti) voi turvata jatkuvan kasvun ja pääoman jatkuvan kasautumisen ja sitä kautta oman olemassaolonsa edellytyksen.

Luonnon resurssien rajaton hyväksikäyttö on edellyttänyt laajaa tieteellisteknistä kehitystä ja koko maapallon saamista tiiviisti kapitalistisen talousjärjestelmän piiriin. On syntynyt hyvin monimutkainen järjestelmä, jossa eri maantieteelliset alueet ja talouden sektorit kietoutuvat lukemattomin tavoin tiiviisti toisiinsa.

Luonnon asettamat rajat kapitalismin vaatimalle jatkuvalla kasvulla ovat tulleet lopullisesti vastaan. Rajat näkyvät muun muassa ilmastonmuutoksena, eliölajien sukupuuttoaaltona, maaperän köyhtymisenä, luonnon saastumisena sekä erilaisten talouden tarvitsemien resurssien pulana. Tilanteesta ei päästä irti tekniikkaa kehittämällä.

Kapitalistisen talousjärjestelmän romahdusvalmiutta voidaan kuvata seuraavilla ominaisuuksilla:

- Aikojen kuluessa muodostunut maat ja toiminnot toisiinsa tiiviisti kytkeytyvä verkosto on alkanut hajota: kauppasota Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä sekä hajonneet tai huonosti toimivat valtiot (Somalia, Libya, Irak, Syyria, Kongon demokraattinen tasavalta, Sudan, ...).
- Militarismin ja nationalismien nousu, kun aiemmin globaalia kapitalistista talousjärjestelmää ajanut eliitti alkaa hajautua kansallisiksi eliiteiksi, jotka pyrkivät turvaamaan omat etunsa.
- Julkisen vallan yksinoikeus väkivaltakoneistoon on lakkaamassa: yksityisarmeijat Venäjällä sekä useissa Afrikan maissa, Irakissa, Syyriassa jne. Suomessakin turvallisuusteollisuuden nousu, vapaaehtoinen maanpuolustus asehankintoihin, suojeluskuntien eloon herättäminen...
- Eriarvoisuuden korostuminen, kun kapitalistisen talousjärjestelmän luomat rikkaudet ovat kasautuneet yhä harvempien käsiin. Järjestelmän hyväksyttävyyden on alkanut horjua. Esimerkkejä ovat parlamentin valtausyritys USA:ssa ja laajat mielenosoitukset Ranskassa.
- Tautien uusi tuleminen (HIV/AIDS, Covid-19-pandemia jne.) on paljastanut vallitsevan kapitalistisen talousjärjestelmän haurauden ja toimintakyvyttömyyden: ongelmat rokotteiden ja lääkkeiden toimittamisessa, tuotantoketjujen katkeaminen jne.

Kapitalistisen talousjärjestelmän romahduksessa on kyseessä maailmanhistorian ensimmäinen kerta, kun ollaan kokemassa maapallon laajuinen yhteiskuntajärjestelmän romahdus erilaisten synkronisesti toisiinsa vaikuttavien tekijöiden vaikutuksesta. Aikaisemmat romahdukset ovat koskeneet alueellisesti rajautuneita järjestelmiä. Esimerkkejä ovat Indus-kulttuurin, myöhäispronssikauden, Länsi-Rooman ja Han-Kiinan romahtaminen. Uudempana esimerkkinä on Neuvostoliiton ja sosialististen maiden yhteisön hajoaminen. Alueellisesti rajautuneen romahduksen jälkeen yhteiskunnat ovat voineet toipua tukeutuen muihin säilyneisiin yhteiskuntiin.

Ympäristön surkea tila hankaloittaa ja rajoittaa romahduksen jälkeisen uuden yhteiskunnan rakentamisen mahdollisuuksia.

Kapitalistisen järjestelmän romahtaminen seurauksena ei automaattisesti ole siirtyminen sosialismin rakentamiseen. Seurauksena voi olla suunnattomia kärsimyksiä ja lisää ympäristötuhojakin aiheuttava valtava kaaos tai autoritaarinen fasismityyppinen hallinto. Siksi kaikkien demokraattisten voimien on toimittava yhdessä kapitalismin kaatamiseksi ja sen jälkeisen ympäristön ehdoilla toimivan demokraattisen yhteiskunnan valmistelemiseksi.

4 SKP:N TEHTÄVIÄ

4.1 Tiedon lisääminen

Tietoa tarvitaan lisää puolueen jäsenille ja kaikille kansalaisille. Tämä tarkoittaa muuan muassa seuraavia toimia:

- SKP:n ympäristöryhmä tuottaa ja välittää aineistoa opintokerhoihin ja itseopiskeluun sopivassa muodossa.
- Ympäristöasioista tehdään kannanottoja, joita pyritään saamaan julki tiedotusvälineissä. Ympäristöryhmä tekee omia kannanottojaan ja kannustaa puoluejärjestöjä ja puolueen jäseniä kannanottojen tekemiseen.
- Ympäristökysymyksiä käsitellään Tiedonantajassa, SKP:n nettisivuilla ja YouTube-kanavilla. Ympäristöryhmän kokouksissa sovitaan aiheista, joista kirjoitetaan tai joista tehdään videojuttuja tai podcasteja. Sovitaan myös kuka vastaa jutun valmistelusta.

4.2 Mielenosoitukset ja muut tehokkaat tavat vaikuttaa

Yksittäisistä ympäristöön myönteisesti vaikuttavista toimenpiteistä tehty uutisointi antaa kuvaa, että asiat ovat hoidossa ja mitään ihmeempiä toimia ei enempää tarvita. IPCC:n raportti kuitenkin toteaa, että *Useimmat toteutetut toimenpiteet ovat olleet irrallisia, vähäisiä, tietyille sektorille rajoittuvia ja epätasaisesti eri alueille kohdistuvia*. Ja edelleen: *Meillä on **nopeasti sulkeutumassa oleva aikaikkuna**, jonka aikana on mahdollisuus varmistaa elinkelpoinen ja kestävä tulevaisuus kaikille*.

Tarvittavien muutosten aikaan saaminen vaatii nopeita ja laaja-alaisia toimenpiteitä. Sellaisia ei saada aikaan pelkästään kannanotoilla ja vetoimuksilla ja päättäjiin vetoamalla. On saatava aikaan maapallon laajuinen aktiivinen joukkoliike, joka pakottaa toteuttamaan tarvittavat päätökset.

SKP:n keskeiset vaatimukset tarvittaviksi toimenpiteiksi esitetään vuoden 2022 edustajakokouksen ympäristöasiakirjassa (katso <https://skp.fi/asiakirjat/ymp-rist-kriisi-vaatii-pikaisia-ratkaisuja>). Asiakirjan ajankohtaisuutta on seurattava ja vaatimuksia on tarvittaessa päivitettävä.

SKP:n on omien resurssiensa puitteissa järjestettävä mielenosoituksia ja muita tapahtumia, joissa esitetään konkreettisia vaatimuksia hallitukselle ja muille päätöksentekijöille.

Laajojen ja oikeasti vaikuttavien mielenosoitusten ja tapahtumien järjestäminen vaatii kuitenkin useiden järjestöjen yhteistyötä. Puolueen jäsenten on oltava mukana ympäristöjärjestöissä ja erilaisissa paikallisissa, valtakunnallisissa ja kansainvälisissä ympäristöliikkeissä ja osallistuttava niiden toimintaan. Tavoitteena on aktiivinen ja julkisuudessa näkyvä toiminta massiivisten mielenosoitusten ja erilaisten tempausten muodossa.

Samalla, kun mielenosoituksissa ja muussa toiminnassa vaaditaan konkreettisia toimia ympäristön ja ilmaston hyväksi, on vaadittava Orpon hallituksen eroa ja ympäristöstä oikeasti huolehtivan hallituksen tilalle saamista.

Kotimaisen toiminnan lisäksi on toimittava kansainvälisesti. Tavoitteena ovat niin laajat mielenosoitukset ja vaatimusliikkeet ympäri maapalloa niin, että päätöksiä on pakko ryhtyä oikeasti tekemään.